

Фийса Н. В. Сучасне переосмислення міфу про Велике Повернення у романі М. Кундери „Невідання” // Сучасні дослідження з іноземної філології. – Випуск 6. – Ужгород, 2008. – С. 573-578.

Шерлаимова С. Философия жизни по Милану Кундере (Французские романы чешского писателя). // Вопросы литературы. 1998. №1. – С. 243-246.

Češka J. Království motivů. Motivická analýza románů Milana Kundery. – Praha: TOGGA, 2005. – S. 20-21.

Chvatík K. Věčný návrat. Román jako organon poznání // Od avangardy k druhé moderně (cestami filozofie a literatury). – Praha: Torst, 2004. – S. 266.

Summary

The article deals with the question of interactivity of M. Kundera's prose taking his novel „Slowness” as an example. The modern writer uses the inserted story of V. Denon, the author of XVIII century. The novel confirms the important idea: the slower action, the higher the memory intensity. V. Denon's narration is a sample of slow unhurried behaviour that is lost in the conditions of the modern society. M. Kundera reproduces the main theme of this love story in the light of the modern life. He changes the parallel version into a banal funny thing. The author isn't delighted with the modern civilization where the crazy race has taken away the real pleasure from life.

УДК 410+808.87+809.3

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ САТИРИ В РОМАНІ СТІВЕНА ЛІКОКА

Ярмолович О.І.

Одеський Міжнародний Гуманітарний Університет

Сатира - це вид комічного. Вона є специфічним засобом художнього відтворення дійсності, розкриває комічне, як щось внутрішньо невдале (змістовний аспект дійсності), за допомогою образів, що осміюють і викривають дійсність (формальний аспект дійсності) [1,152]. Мовними засобами передачі сатири в письмовому тексті займалися вчені: Борів Ю.Б., Гальперін І. Р., Єфимів А. І., Любимова Т.В., Олексенко Н. Г., Спиридонова Л.А., Троїцький С.А., Фуксон Л.Ю., Curry L.N., Humphreys A. R.

Загальновідомо, що праці вчених-теоретиків сприяють вирішенню складнощів не тільки майбутнього, а й сьогодення. Дивлячись на сатиру, як на один з засобів боротьби з проблемами суспільства, ми можемо сміливо вказувати на актуальність даного дослідження, яке полягає в вивченні сатири і формуючих її засобів. Можна відмітити, що сатиричні твори Стівена Лікока мало досліджувалися

з позицій розгляду прийомів формування сатири. Існує також недостатність вивчення проблеми передачі текстовими явищами окремого літературного стилю – сатири. Кажучи про актуальність даної проблеми, можна зробити акцент на потребу подальшого вивчення структурно-семантичних параметрів тексту і мовностилістичних прийомів вираження сатири, як його компонентів.

В даній статті зроблено спробу продемонструвати сполучення лінгвістичного аналізу з літературознавчим. Така робота стала можливою завдяки вивченню тексту роману-сатири з погляду теорії розуміння сатири, як літературної та естетичної категорії. Обраний підхід являє собою не тільки наукову новизну нашого дослідження, але й намічує його подальші перспективи.

Дослідження мовностилістичних прийомів вираження сатири було встановлено авторами даної статті за її мету. Ця мета визначила конкретне завдання: розглянути означені прийоми вираження сатири в художній літературі на відповідному матеріалі. Дослідницьким матеріалом було обрано текст роману-сатири канадського письменника-гумориста Стівена Лікока «My Discovery of England». Для розкриття проблеми нами були використані, окрім загально відомих методів (аналітичного аналізу наукової літератури, описового, порівняльного та методу суцільної вибірки), також методи лінгвістичного аналізу матеріалу: аналіз словникових дефініцій мови роману і контекстуально-ситуативний аналіз для виявлення інформативної значущості мовностилістичних засобів і прийомів.

Жанр художньої літератури, спираючись на мовні засоби, передає бачення світу автором. Навколишня дійсність, в її образному сприйнятті, передається в художній літературі окремими відповідними мовностилістичними прийомами і несе у собі естетично-пізнавальну функцію мови.

Сатира, гумор, іронія, як вказують Борів Ю.Б., Гальперин І. Р., Спиридонова Л.А., Троїцький С.А., стоять поруч і іноді їх плутають між собою. Тому, визначаючи ці два поняття, Спиридонова Л.А. підкреслює, що пафос сатири є спрямованим проти негативних явищ у світі, та визначає конкретно, що сатира змикається зі своїм ідеалом, їй притаманне відчуття особистої «образи». А гумор передає світові сигнал про його недоліки, але при цьому він (гумор) виявляє їх та «посміхається» [4,32-35].

Троїцький С.А. розмежовує гумор і сатиру. Він каже: «Область сатири вужче: вона найчастіше стосується тільки морально-суспільних явищ; вічних законів, що керують долею окремої людини, проходять повз неї» [5,36]. На погляд вченого, сатира, обурює та озлоблює читача, а гумор, навпаки, заспокоює. Троїцький С.А. характеризує сатирика як людину, схильну до песимізму, а гумориста – як людину, що схильна, до оптимізму. Літературознавець дивиться на сатиру, як на вираження боротьби, тому, Троїцький С.А. каже, що на відміну від гумору, сміх сатири є грізним сарказмом. Твори С.Лікока дослідник вважає яскравим прикладом втілення сатиричного. У своїй статті Троїцький С.А. підкреслює, що оскільки сатира є проявом відношень у суспільстві при відображенні окремих особистостей, то С.Лікоку вдалося передати порядок відносин і у суспільстві [5,36-48]. У різниці

бачення суспільних відносин проявляється і різниця гумористичного: мова сатири передає - не стільки живий поетичний образ, скільки схематичне зображення, позбавлене деталей, що індивідуалізують і додають життєвість і приналежність створеним образам.

Гумор і сатира – явища, які при вивченні не можливо віднести тільки до одного окремого напрямку науки. Мабуть тому, вивчаючи сатиру, Любимова Т.В. звертається до багатогранної творчості С.Лікока. На прикладі роману Стівена Лікока «Мое відкриття Англії», Любимова Т.В. відмічає, що гумор і сатиру С.Лікок передає через широку і при тому органічну різноманітність мовностилістичних прийомів. Таке сприйняття тексту дослідниця пов'язує на самперед із сатиричним стилем [3].

Вулліс А. дійшов висновку, що окремі використані стилістичні прийоми (метафора, метонімія, іронія) у творі С.Лікока формують сатиричний стиль. Для підтвердження висновку зробленого Вулліс А. наведемо текст із роману. В уривку описується перебування героя у Великобританії [1].

«Not one of the officials seemed to care to look at my things or to have the politeness to pretend to want to. I had arranged my dress suit and my pyjamas so as to make as effective a display as possible: a New York customs officer would have been delighted with it. Here they simply passed it over. "Do open this trunk," I asked one of the officials, "and see my pyjamas." "I don't think it is necessary, sir," the man answered. There was a coldness about it that cut me to the quick» [7].

В наведеному уривку, як і в усій книзі, комічне та гумористичне переплетені і віддзеркалюють світогляд письменника. Одна з особливостей творчості С.Лікока – уміння показати багатосторонність кожної ситуації. Ми читаємо опис комічної ситуації, однак автор акцентує увагу читача на серйозному боці ситуації, тому читач починає бачити героя вже в становищі зовсім не смішному, не іронічному, а саркастичному. Наприклад:

«He threw three jokes, one after the other, into the heart of a huge, silent audience without effect. He might, as well, have thrown soap bubbles» [7].

В цьому уривку метафора передає сховане порівняння двох предметів - *the heart of a huge* та *silent audience*. Епітети: *a huge, silent* підкреслюють іронічність подій, а надалі іронія переходить у сарказм. Єднання слів: *a huge, silent audience* передає стилістичний прийом, заснований на взаємодії предметно-логічних та емоційних значень. Ісупов К.Г., говорячи про роман С.Лікока, дає визначення епітету, як виразному засобу, заснованому на виділенні якості описуваного явища і оформлюється у вигляді атрибутивних слів. Ісупов К.Г. підкреслює, що епітети характеризують явище з погляду індивідуального сприйняття [2,246]. Наступне речення з роману є подібним прикладом: *«On many occasions I received on appearing a wild burst of applause under the impression that I was somebody else.» [7.]* Тут прикметник *wild* загубив предметно-логічне значення і передає емоційне значення.

При лінгвістичному дослідженні роману С.Лікока, Голишева А. І. зазначає, що проявлення натуралізму і романтизму є далекими для канадського письменника. С.Лікок пише свої твори в гумористично-реалістичному баченні і

його «гумор є добрим» [2,31]. Але при цьому, він чітко, як економіст або історик констатує проблеми суспільства. Голишева А.І. вказує на особливості сприймання С.Лікоком преси двох великих країн. Ми виділили уривок з тексту роману, в якому можна побачити наскільки письменник майстерно обіграє ситуацію порівняння газетної лексики Америки і Англії. Лексика переплітаючись в середині себе, відбиває переплетення подій. Часом лексику складно не тільки поділити, але й вичленити або класифікувати. Читачам може здатися, що С.Лікок висміює англійських журналістів, оскільки він робить акцент на іронію в адресу англійських журналістів, але в остаточному підсумку читач розуміє, що Стівен Лікок якраз критикує американських журналістів[2]:

«In other words, there is a difference of atmosphere. It is not merely in the type and the lettering, it is a difference in the way the news is treated and the kind of words that are used. In America we love such words as "gun-men" and "joy-ride" and "death-cell": in England they prefer "person of doubtful character" and "motor travelling at excessive speed" and "corridor No. 6." If a milk-waggon collides in the street with a coal-cart, we write that a "life-waggon" has struck a "death-cart." We call a murderer a "thug" or a "gun-man" or a "yeg-man." In England they simply call him "the accused who is a grocer's assistant in Houndsditch." That designation would knock any decent murder story to pieces» [7].

Для С.Лікока сленгові слова є мовностилістичним засобом, на що вказують Гальперін І. Р. і Єфимов А. І.. Походження деяких слів в романі пригорнуло увагу Гальперіна І. Р. [2,188]. Вибрані нами слова, підтверджують зауваження лінгвістів про особливість походження: *gun-men, joy-ride, death-cell, thug, yeg-man*. Ці сленгові слова використовують журналісти в кримінальних статтях.

До сленгу лінгвісти відносять словниковий запас сфери живої розмовної мови, що використовується, як розмовні неологізми і легко переходить до сфери загальноживаної літературної розмовної лексики. Найчастіше сленгізми застосовуються з метою більш емоційної характеристики описуваного предмету або явища. [2,190]. Лікок також вводить і свої авторські неологізми (*life-waggon, death-cart*).

Сатиричність газетних сленгізмів допомагає С.Лікоку продемонструвати різницю мислення в Америці і в Англії. Про таку художню здібність С.Лікока вказував Гальперін І. Р.. Гальперін І. Р. в роботах з проблеми стилістики англійської мови говорить про використання в літературній англійській мові США «злодійського жаргону, і вузьких професіоналізмів, і випадкових словотворень» [4,253]. Лікок описує свої спілкування з англійськими журналістами в двох розділах. Продемонструємо сленгові слова з вже наведеного уривку: *dynamo, battle-horse, extinct volcan*. Ці слова створюють гумористичний ефект. Словосполучення С.Лікока досягають мети і передають стиль його гумору: *extinct battle-horse*.

The trouble is that I had not understood that London reporters are supposed to look at a man's personal appearance. In America we never bother with that. We simply describe him as a "dynamo." For some reason or other it always pleases everybody to be

called a "dynamo," and the readers, at least with us, like to read about people who are "dynamos," and hardly care for anything else.

In the case of very old men we sometimes call them "battle-horses" or "extinct volcanoes," but beyond these three classes we hardly venture on description. So I was misled. I had expected that the reporter would say: "As soon as Mr. Leacock came across the floor we felt we were in the presence of a 'dynamo' (or an 'extinct battle-horse' as the case may be.)"[7].

Стівен Лікок часто використовує завуальовані прийоми. Один з них - іронія. Вона створює тонкий гумор. Іронія С.Лікока не прямолінійно реалізує відношення контекстуального значення слова до предметно-логічного. Особливість іронії - в її визначенні. Вулліс А. дав визначення стилістичному прийому іронії, яке є у взаємодії двох типів взаємовиключаючих лексичних значень: предметно-логічного і контекстуального, заснованого на відношенні протилежності або суперечливості [1,173]. В романі ми вибрали наступні приклади використання іронії:

"...The fees that are asked by the lecturers, as I suppose you know, have advanced very greatly in the last few years. In fact I may say that they are becoming almost prohibitive. This discourse is pleasant hearing for the lecturer. He can see the members who have not paid yet their annual dues eyeing him with hatred.» [7].

Слова: *pleasant, hearing, eyeing*, як видно з контексту, несуть на собі відбиток протилежний основному предметно-логічному значенню. Однак їх співіснування формує іронію за допомогою відносин суперечливості.

Проведене нами дослідження стилістичних засобів, що передають сатиру в романі Стівена Лікока "My Discovery of England" показало:

- тільки особливі мовностилістичні засоби дають можливість письменнику сформуванню стилістичний прийом - сатиру: *епітети, метафора, іронія і сленг*;
- поява *індивідуальної метафори* передає суб'єктивність сприйняття С.Лікоком зовнішнього світу;
- прийоми *переплетення (метафори з метонімією), паралелізмів, повторів* також формують сатиру;
- *іронія* є завуальованою і часто розкривається через дуже широкий контекст;
- Вживання *сленгу* для досягнення ефекту сатири пов'язане з формуванням авторських неологізмів.

Результати нашого дослідження дають можливість студентам, викладачам, науковцям ознайомитись з мовностилістичними прийомами, що використовував С.Лікок для формування лінгвістичного явища – сатири. Представлені результати можуть бути використані за потребами.

Література

1. Вулліс А. *Метаморфозы комического*. - М.: Русский язык, 1976.-250с.
2. Гальперин И. Р. *Речевые стили и стилистические средства языка // Вопросы языкознания*. - № 4. – М.: Наука, 1984. – С.188-201.

3. Гольшева А. И. Проблема сюжетосложения в юмористической новелле Стивена Ликока // Проблемы русской и зарубежной литературы. - Вып. № 4 - Ярославль, 1970. – С.30-38.
4. Любимова Т.В. Понятие комического в эстетике // Вопросы философии. - №1. – Л.: 1980. - С189-195.
5. Спиридонова Л.А. Бессмертие смеха // Комическое в литературе русского Зарубежья.- М.:Знания, 1999. – 350с.
6. Троицкий С.А. Прологомены к возможной теории смеха // Философия XX века: школы и концепции // Научная конференция к 60-летию философского факультета СПбГУ, 21 ноября 2000 г // Материалы работы секции молодых учёных // Философия и жизнь. - СПб.: 2001.- С.271-276.
7. Legate D. M. Stephen Leacock: A biography. — Toronto: Macmillan of Canada, 1978. —296 p.
8. www.leacock.ca/

Summary

The article highlights the issue of several linguistic skills for forming the satire in the novel by S.Leacock «My Discovery of England». Considerable attention is devoted to the epithet, irony, metaphor and slang that reflect the subjective author's view of inner life. It was done interweaving metaphor and metonymy, parallelism and metonymy as the stylistic devices of the satire.